

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
Biuro Analiz

BIULETYN

nr 33 (137) • 6 czerwca 2003 r. • © PIISM

nr egz. PIISM 3 20

Redakcja: Krzysztof Balon, Sławomir Dębski (redaktor naczelny), Dorota Dolegowska (redaktor techniczny),
Maciej Krzysztofowicz, Urszula Kurczewska, Wiesława Lach (sekretarz Redakcji), Rafał Morawiec

Przeciwnicy rozszerzenia Unii Europejskiej w krajach Grupy Wyszehradzkiej

Rafał Morawiec

Opinia publiczna. W latach 2001–2002 liczba przeciwników integracji z Unią Europejską ogółem w krajach Grupy Wyszehradzkiej (GW) nie uległa większym zmianom. Jak wynika z danych Eurobarometru z jesieni 2001 r. liczba osób uznających przystąpienie do UE za rzecz negatywną wynosiła w tych krajach 8% i do jesieni następnego roku wzrosła do 9%¹. Ów wzrost dokonał się głównie na skutek zajęcia stanowiska przez osoby, które wcześniej nie miały lub nie chciały ujawnić swojego zdania w sprawie integracji z UE. Ogółem w krajach wyszehradzkich odsetek takich osób zmniejszył się z 11% w październiku 2001 r. do 9% we wrześniu 2002 r.

W każdym z krajów GW sytuacja kształtowała się odmiennie. O ile bowiem w Polsce i na Słowacji odsetek przeciwników przystąpienia do UE nie uległ zmianie i wynosił odpowiednio 11% i 5%, to w przypadku Republiki Czeskiej (RCz) i Węgier doszło do pogłębienia się zjawisk charakteryzujących stosunek opinii publicznej do integracji.

W RCz udział przeciwników integracji wzrósł z 9% w 2001 r. do 14% w 2002 r. Dane te potwierdzają tezę, że społeczeństwo czeskie należy do najbardziej sceptycznie nastawionych do integracji z UE wśród społeczeństw krajów GW. Wprawdzie liczba przeciwników integracji jeszcze w 2001 r. była w RCz mniejsza niż w Polsce, lecz zarazem udział Czechów popierających akcesję był o 5 punktów procentowych niższy niż Polaków, przy czym w ciągu następnego roku różnica ta wzrosła do 9 punktów procentowych.

Na Węgrzech, gdzie w 2001 r. udział przeciwników integracji z UE wynosił 7%, nastąpił proces odwrotny od obserwowanego w RCz. Podczas badania przeprowadzonego we wrześniu 2002 r. już tylko 5% respondentów zadeklarowało negatywny stosunek do członkostwa w UE. Wprawdzie spadek nie był znaczny i odsetek węgierskich przeciwników integracji osiągnął poziom obserwowany już wcześniej na Słowacji, lecz w tym samym czasie udział jej zwolenników wzrósł o 7 punktów procentowych. Oznacza to, że w latach 2001–2002 na Węgrzech umocniła się tenden-

¹ Dane pochodzą z raportów: *Candidate Countries Eurobarometer 2001*, s. 56-57, oraz *Candidate Countries Eurobarometer*, Report Number 2002.2, s. 62-64, http://europa.eu.int/comm/public_opinion

cja polegająca na spadku liczby osób negatywnie oceniających członkostwo w UE, przy jednoczesnym wzroście liczby jego zwolenników.

Brak porównywalnych badań opinii publicznej (następny raport Eurobarometru najprawdopodobniej ukaże się dopiero pod koniec 2003 r.) nie pozwala na udzielenie precyzyjnej odpowiedzi na pytanie o liczebność przeciwników integracji w krajach GW po szczycie UE w Atenach. Pewną wskazówką w tym względzie są wyniki referendum akcesyjnych, które odbyły się na Węgrzech (12 kwietnia 2003 r.) i na Słowacji (16–17 maja 2003 r.), lecz również na ich podstawie trudno byłoby ustalić jaka część społeczeństw tych krajów negatywnie ocenia integrację z UE (w obu przypadkach frekwencja nie była zbyt wysoka)². Pomimo tego, w oparciu o cytowane dane z lat poprzednich, a także wyniki najnowszych badań przeprowadzonych odrębnie w każdym z omawianych krajów, można postawić tezę, iż stosunek społeczeństwa do integracji w Polsce i RCz kształtuje się inaczej niż na Węgrzech i na Słowacji. Wśród Polaków i Czechów jest znacznie więcej przeciwników członkostwa w UE niż wśród Węgrów i Słowaków, jednocześnie w Polsce i RCz odsetek osób popierających integrację jest mniejszy niż w pozostałych dwóch krajach.

Przyczyn tego zróżnicowania należy upatrywać w odmienności struktur społecznych, doświadczeń historycznych i położenia geograficznego omawianych krajów. Jednak głównym czynnikiem kształtującym w nich postawy wobec integracji z UE był przebieg debaty publicznej prowadzonej na ten temat, a zwłaszcza stanowisko zajmowane w niej przez elity polityczne.

Partie polityczne. We wszystkich krajach tworzących GW działają partie polityczne, które otwarcie wyrażają swój sprzeciw wobec integracji z UE, jednak tylko w Polsce aż dwie formacje tego typu są reprezentowane w parlamencie. W RCz przeciwko integracji opowiada się partia komunistyczna, posiadająca liczną reprezentację parlamentarną i ciesząca się stałym poparciem ponad 10% elektoratu. Z kolei na Słowacji, gdzie w parlamencie również zasiadają przedstawiciele partii komunistycznej, żadne z liczących się ugrupowań politycznych nie neguje potrzeby przystąpienia do UE, podobnie jak na Węgrzech, gdzie ostatnie wybory (7 i 21 kwietnia 2002 r.) doprowadziły do tego, że w parlamencie znalazły się wyłącznie partie popierające integrację.

Na tym tle Polskę wyróżnia nie tylko obecność w parlamencie dwóch ugrupowań negujących potrzebę przystąpienia do UE, lecz także ich aktywność mająca na celu przekonanie jak największej części społeczeństwa do odrzucenia akcesji w referendum planowanym na 7–8 czerwca 2003 r. Dotyczy to zwłaszcza Ligi Polskich Rodzin (LPR), która w ramach zorganizowanej kampanii prezentuje stanowisko, iż członkostwo w UE zagraża nie tylko gospodarce naszego kraju, lecz także polskiej tożsamości narodowej. Ta ostatnia kwestia odróżnia stanowisko LPR od stanowiska Samoobrony RP, dla której decydujące znaczenie mają zagrożenia ekonomiczne i społeczne, zwłaszcza te dotyczące osób zatrudnionych w rolnictwie.

Do niedawna wszystkie ugrupowania reprezentowane w parlamencie czeskim opowiadały się za przystąpieniem RCz do UE, choć w przypadku Komunistycznej Partii Czech i Moraw (KSČM), zawsze była to rzecz dyskusyjna. Ze względu na swoją orientację ideową partia ta miała istotne problemy z wypracowaniem jednoznacznego stanowiska w sprawach związanych z integracją. Chodziło przede wszystkim o to, czy Unię Europejską należy postrzegać jako przykład realizacji zasady internacjonalizmu, którą KSČM nadal wyznaje, czy też jako „produkt imperializmu”, co oznacza jej odrzucenie. Wśród szeregowych członków partii zawsze przeważała niechęć wobec członkostwa w UE, podczas gdy jej kierownictwo opowiadało się za akcesją. Do wypracowania jednoznacznego stanowiska w tej kwestii doszło na dwa miesiące przed referendum planowanym na 13–14 czerwca 2003 r. Przyczyn, dla których przywódcy KSČM ostatecznie zdecydowali się wezwać wyborców do głosowania przeciwko przystąpieniu RCz do UE, należy upatrywać w zmianie

² Zob. J. Dołęga, *Ratyfikacja traktatu akcesyjnego w państwach kandydujących do UE*, „Biuletyn” (PISM), nr 29 (133) z 23 maja 2003 r.

układu sił wewnątrz partii na korzyść przeciwników akcesji. Wiele jednak wskazuje na to, że ich przewaga nie jest znaczna, a co za tym idzie także trwała.

Na Słowacji po ostatnich wyborach (20–21 września 2002 r.) w parlamencie znaleźli się przedstawiciele Komunistycznej Partii Słowacji (KSS). Pod wieloma względami jej stanowisko w sprawach integracji z UE przypomina stanowisko KSČM. Wprawdzie program wyborczy KSS z 2002 r. zawierał poparcie dla członkostwa w UE, lecz było ono obwarowane wieloma zastrzeżeniami. Zdaniem słowackich komunistów przystąpienie do UE miałyby sens tylko wtedy, gdyby Słowacja była do niego „odpowiednio przygotowana”. Jednocześnie w programie znalazło się ostrzeżenie przed „jednostronnym uzależnieniem się od powiązań z krajami UE”. W praktyce oznacza to, że komuniści słowaccy (podobnie jak czescy) postrzegają integrację z UE jako proces nieuchronny, lecz zarazem sprzeczny z interesami kraju. Tym, co w istotny sposób odróżnia KSS od KSČM jest poziom poparcia jakim obie partie cieszą się wśród wyborców w swoich krajach. W ostatnich wyborach parlamentarnych (14–15 czerwca 2002 r.) na czeskich komunistów oddano ponad 18,5% głosów, podczas gdy KSS uzyskała ich jedynie 6,3%. Po części tłumaczy to, dlaczego w toku kampanii przed referendum akcesyjnym komuniści słowaccy udzielili poparcia członkostwu swojego kraju w UE. Przyjęcie przez nich postawy KSČM oznaczałoby pogłębienie izolacji, w jakiej się znajdują na forum parlamentu.

Jak już wspomniano w wyniku wyborów z kwietnia 2002 r. węgierscy przeciwnicy integracji zostali pozbawieni swojej reprezentacji w parlamencie. Do tego czasu ich stanowisko prezentowała skrajnie prawicowa Węgierska Partia Sprawiedliwości i Życia (MIÉP) kierowana przez Istvána Csurkę. Po przegranych wyborach jej znaczenie i wpływ na opinię publiczną znacznie zmalały, choć w dalszym ciągu cieszy poparciem tej części społeczeństwa, która zdecydowanie odrzuca członkostwo w UE.

Organizacje społeczne. We wszystkich krajach tworzących Grupę Wyszehradzką większość organizacji społecznych popiera przystąpienie do Unii Europejskiej. Do wyjątków należą między innymi organizacje lub struktury powiązane z partiami politycznymi występującymi przeciwko integracji. W Polsce do tego typu podmiotów należy zaliczyć związek zawodowy Samoobrona, powiązany z partią o tej samej nazwie i stowarzyszenie Młodzież Wszechpolska, współpracujące z LPR. Podobnie wygląda sytuacja w Republice Czeskiej, gdzie do najbardziej aktywnych podmiotów występujących przeciwko przystąpieniu do UE należą organizacje związane z partią komunistyczną, a wśród nich zwłaszcza Komunistyczny Związek Młodzieży (KSM) i Lewicowy Klub Młodych (LKM). Na Węgrzech organizacje społeczne nie odgrywają poważniejszej roli w kreowaniu poglądów przeciwnych członkostwu w Unii. Słowacja jest jedynym krajem w Grupie Wyszehradzkiej, w którym trudno byłoby wskazać podmioty otwarcie występujące przeciwko integracji.

OGŁOSZENIA

**Problematyka Federacji Rosyjskiej
w „Biuletynie” (PISM)**

- **NR 06-2001:** Sławomir Dębski, *Problemy demograficzne Federacji Rosyjskiej*;
- **NR 09-2001:** Rafał Morawiec, *Rosyjska obecność w Republice Słowackiej*;
- **NR 10-2001:** Tomasz Grabiński, *Rosyjska obecność w Republice Czeskiej*;
- **NR 12-2001:** Ernest Wyciszkievicz, *Współcześni liberalowie w Federacji Rosyjskiej (I)*;
- **NR 18-2001:** Henryk Głębocki, *Radykalizm islamski w Azji Środkowej jako czynnik zbliżenia między Rosją i Chinami*;
- **NR 30-2001:** Ernest Wyciszkievicz, *Nacjoniści rosyjscy wobec USA*;
- **NR 36-2001:** Ryszard Stemplowski, *Wspólny kierunek dla Polski i Rosji*;
- **NR 44-2002:** Ernest Wyciszkievicz, *Prognoza polityki Federacji Rosyjskiej wobec Polski*;
- **NR 92-2002:** Ernest Wyciszkievicz, *Cele i kierunki polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej*;
- **NR 100-2002:** Maciej Krzysztofowicz, Ernest Wyciszkievicz, *Szczyt Unia Europejska – Federacja Rosyjska*;
- **NR 4 (108) z 17 stycznia 2003 r.:** Adam Eberhardt, *Polityka obronna Federacji Rosyjskiej*;
- **NR 13 (117) z 6 marca 2003 r.:** Adam Eberhardt, *Federacja Rosyjska wobec kryzysu irackiego*;
- **NR 31 (135) z 4 czerwca 2003 r.:** Ernest Wyciszkievicz, *Szczyt Unia Europejska – Federacja Rosyjska (Sankt-Petersburg, 31 maja 2003)*.